

ΑΤΤΙΚΟ ΗΜΕΡΟΛΟΓΙΟ

Δ' ΤΑΞΗ

ΣΧΟΛΙΚΟ ΕΤΟΣ: 2017-2018

ΥΠΕΥΘΥΝΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΣ: ΚΑΛΟΓΕΡΑΚΗ ΑΡΤΕΜΙΣ

ΟΙ ΜΗΝΕΣ ΤΩΝ ΑΡΧΑΙΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ

Αυτό το ημερολόγιο δημιουργήθηκε από τους μαθητές και τις μαθήτριες της Δ' τάξης του ΔΣ Πορταριάς Χαλκιδικής στα πλαίσια του εκπαιδευτικού προγράμματος

«Κάποτε ... οι Έλληνες».

Ο σκοπός της δημιουργίας του είναι να υπενθυμίσει στους σύγχρονους Έλληνες πώς μετρούσαν οι αρχαίοι πρόγονοί τους το χρόνο αλλά και να τονίσει τις ομοιότητες μεταξύ τους στα ήθη και στα έθιμα, στον τρόπο αντιμετώπισης των εποχών αλλά και το έντονο αίσθημα θρησκευτικότητας στην αντιμετώπιση της ιστορικής εξέλιξης.

ΣΥΓΧΡΟΝΟΙ	ΑΘΗΝΑ	ΣΠΑΡΤΗ	ΔΕΛΦΟΙ
Ιανουάριος	ΓΑΜΗΛΙΩΝ	ΑΓΝΩΣΤΟΣ	ΔΑΔΑΦΟΡΙΟΣ
Φεβρουάριος	ΑΝΘΕΣΤΗΡΙΩΝ	ΕΛΕΥΣΙΝΙΟΣ	ΠΟΙΤΡΟΠΙΟΣ
Μάρτιος	ΕΛΑΦΗΒΟΛΙΩΝ	ΓΕΡΑΣΤΙΟΣ	ΒΥΣΙΟΣ
Απρίλιος	ΜΟΥΝΥΧΙΩΝ	ΑΡΤΕΜΙΣΙΟΣ	ΑΡΤΕΜΙΣΙΟΣ
Μάιος	ΘΑΡΓΗΛΙΩΝ	ΔΕΛΧΙΝΙΟΣ	ΗΡΑΚΛΕΙΟΣ
Ιούνιος	ΣΚΙΡΟΦΟΡΙΩΝ	ΦΛΙΑΣΙΟΣ	ΒΟΑΘΟΟΣ
Ιούλιος	ΕΚΑΤΟΜΒΑΙΩΝ	ΕΚΑΤΟΜΒΕΥΣ	ΙΛΑΙΟΣ
Αύγουστος	ΜΕΤΑΓΕΙΤΝΙΩΝ	ΚΑΡΝΕΙΟΣ	ΘΕΟΞΕΝΙΟΣ
Σεπτέμβριος	ΒΟΗΔΡΟΜΙΩΝ	ΠΑΝΑΜΟΣ	ΒΟΥΚΑΤΙΟΣ
Οκτώβριος	ΠΥΑΝΕΨΙΩΝ	ΗΡΑΣΙΟΣ	ΗΡΑΙΟΣ
Νοέμβριος	ΜΑΙΜΑΚΤΗΡΙΩΝ	ΑΠΕΛΛΑΙΟΣ	ΑΠΕΛΛΑΙΟΣ
Δεκέμβριος	ΠΟΣΕΙΔΕΩΝ	ΔΙΟΣΘΥΟΣ	ΑΓΝΩΣΤΟΣ

Οι αρχαίοι Έλληνες είχαν 12 μήνες, όπως έχουμε σήμερα. Στην αρχαία Αθήνα κάθε μήνας είχε 30 ημέρες(πλήρης μήνας) ή 29 ημέρες(κοίλος μήνας). Η πρώτη μέρα κάθε μήνα λεγόταν νουμηνία.

ΕΚΑΤΟΜΒΑΙΩΝ

Ο Εκατομβαιών είναι ο πρώτος μήνας στο Αττικό ημερολόγιο, που ακολουθούσε το θερινό Ηλιοστάσιο και αντιστοιχούσε με το χρονικό διάστημα από 23 Ιουνίου έως 23 Ιουλίου, αφιερωμένος στον Απόλλωνα.

Ενώ στην Αθήνα την εποχή του Θησέα ο μήνας αυτός ονομαζόταν Κρονιών, πήρε αργότερα το όνομά του από τα Εκατόμβαια, μία γιορτή που γινόταν προς τιμή του Απόλλωνα, στην οποία θυσιάζονταν εκατόμβαι, δηλαδή μεγαλοπρεπής θυσία 100 βοδιών, ταύρων κ.ά.

Κυριότερες γιορτές στην αρχαία Αθήνα κατά το μήνα αυτό ήταν τα Παναθήναια, τα Κρόνια και τα Συνοίκια.

ANNA ΛΕΤΣΑΪ

ΜΕΤΑΓΕΙΤΝΙΩΝ

Ο Μεταγειτνιών ή Μεταγίτνιών ήταν ο δεύτερος μήνας στο αττικό ημερολόγιο, ο οποίος ήταν αφιερωμένος στο Μεταγείτνιο Απόλλωνα και αντιστοιχούσε στο χρονικό διάστημα 24 Ιουλίου-22 Αυγούστου. Κυριότερες γιορτές κατά το μήνα αυτό ήταν τα Μεταγείτνια στην Αττική την έβδομη μέρα του μήνα, τα Ηράκλεια εν Κυνοσάργει, και τα Πανελλήνια. Παρόμοια γιορτή με τα αττικά Κρόνια προς τιμήν του Κρόνου φαίνεται να τελούνταν στη Ρόδο κατά το μήνα Μεταγειτνιών, κατά την οποία γίνονταν ανθρωποθυσίες, κυρίως εγκληματιών, ίσως με επιρροές από τη λατρεία του φοινικικού Μολώχ. Επίσης εορταζόταν η γενέθλια γιορτή της χθόνιας θεάς Εκάτης την τελευταία μέρα του μήνα.

ΣΤΕΛΙΟΣ ΚΑΡΑΓΙΑΝΝΗΣ

Ο Βοηδρομιών είναι ο 3ος μήνας στο αττικό ημερολόγιο, ο οποίος ήταν αφιερωμένος στο Βοηδρόμιο Απόλλωνα και αντιστοιχούσε στο χρονικό διάστημα 23 Αυγούστου-22 Σεπτεμβρίου. Κυριότερες γιορτές κατά το μήνα αυτό ήταν τα Βοηδρόμια την 7η ημέρα του μήνα, την προηγούμενη η γιορτή της Αγροτέρας Αρτέμιδος και η επέτειος της Μάχης του Μαραθώνα, τα Γενέσια ή Νεκύσια (5η του μηνός) και τα Ελευσίνια Μυστήρια, που ξεκινούσαν την 15η ημέρα του μήνα και διαρκούσαν 9 ημέρες. Τα Βοηδρόμια ήταν γιορτή προς τιμήν του Βοηδρομίου ή Βοηθού Απόλλωνα, ο οποίος έτρεχε με βοή σε βοήθεια αυτών που ζητούσαν τη συνδρομή του, ιδιαίτερα ως βοηθός και σύμμαχος στον πόλεμο: «Βοηδρομείν γάρ το βοηθείν ωνομάζετο». Η γιορτή των Βοηδρομιών, κατά τον Πλούταρχο (Πλουτ. Θησ. ΚΖ'), ετελείτο στη μνήμη της νίκης του Θησέα εναντίον των

Αμαζόνων και προς τιμήν του Βοηθού Απόλλωνα που τον βοήθησε. Κατά τον Πausανία, η γιορτή θεσπίστηκε από τον Ίωνα σε ανάμνηση της βοήθειας που έστειλε στους Αθηναίους στις μάχες τους εναντίον των Ελευσινίων. Επίσης, από την 15η Βοηδρομιώνα, κατά την οποία γινόταν η προκήρυξη της γιορτής ονομαζόταν αγυρμός, από τη λέξη άγυρις που σημαίνει συνάθροιση ή συγκέντρωση. Οι Αθηναίοι την παραμονή της γιορτής έκαναν θυσίες προς τιμήν της αδελφής του Απόλλωνα, θεάς της άγρας (κυνηγιού), της Αρτέμιδος της Αγροτέρας. Κάθε χρόνο, λοιπόν, στο χωριό Άγρα ή Άγρες πέρα από το Ιλισό, οι Αθηναίοι τελούσαν εκεί γιορτή στον ναό της Αγροτέρας Άρτεμης προς τιμήν της θεάς, και ο «άρχων-πολέμαρχος» πρόσφερε ως θυσία 500 κασίκες. Η γιορτή αυτή ξεκίνησε μετά τη μάχη του Μαραθώνα, όταν οι Αθηναίοι επετέθησαν με βοή και δρομαίως.

ΑΡΓΥΡΗΣ ΝΕΝΝΟΣ

Ο μήνας αυτός πήρε το όνομά του από την πιο σημαντική γιορτή του μήνα αυτού, τα Πυανέψια(Πυάνος+έψω=βράζω κουκιά) που γιορτάζονταν προς τιμή του Απόλλωνα. Σύμφωνα με την παράδοση, όταν ο Θησέας ξεκίνησε για την Κρήτη για να σκοτώσει τον Μινώταυρο, σταμάτησε καθ' οδόν στη Δήλο και έκανε θυσία στον Απόλλωνα, λέγοντας ότι σε περίπτωση που κερδίσει την μάχη με τον Μινώταυρο θα του πρόσφερε στολισμένα κλαδιά ελιάς για να τον ευχαριστήσει. Επιστρέφοντας στην πατρίδα του, ο Θησέας εκπλήρωσε την υπόσχεσή του με αυτό τον θεσμό. Η φασολάδα εξηγείται με το ότι κατά το ταξίδι του γυρισμού τα τρόφιμα στο καράβι είχαν τελειώσει. Έτσι την έβδομη μέρα οι σύντροφοι του Θησέα μάζεψαν ότι μπορούσαν να βρουν και το μαγείρεψαν κάνοντας φασολάδα. Το έθιμο αυτό, προς τιμή του Απόλλωνα διατηρήθηκε ως πυανέψια και έδωσε το όνομα στον μήνα αυτό.

ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΙΑ ΧΑΪΝΤΑΡΑΪ

Ο Μαιμακτηριών είναι ο πέμπτος μήνας στο αττικό ημερολόγιο, ο οποίος ήταν αφιερωμένος στο Δία Μαίμακτο και περίπου αντιστοιχούσε στο σημερινό χρονικό διάστημα 23 Οκτωβρίου-22 Νοεμβρίου. Κυριότερες εορτές κατά το μήνα αυτό ήταν τα Μαιμακτήρια και τα Πομπαία: η πρώτη γιορτή λάμβανε χώρα το τελευταίο δεκαήμερο του μήνα ως επίκληση για έναν ήπιο χειμώνα, ενώ κατά τη δεύτερη γιορτή πραγματοποιούνταν πομπή προς τιμήν του Μειλίχιου Δία για την μελλούμενη καλή σοδειά. Ο Αρποκρατίων υποστηρίζει ότι ο μήνας αυτός πήρε την ονομασία του από τον Μαιμάκτη Δία, δηλαδή τον ενθουσιώδη και ανήσυχο Δία, επειδή αυτόν τον μήνα ο Δίας κήρυττε την έναρξη του χειμώνα προκαλώντας αναταραχή στον ουρανό. Σύμφωνα με τον Φώτιο, ο μήνας αυτός ονομάστηκε έτσι από τη μαίμαξη, δηλαδή το τρύγημα των αμπελιών και την παρασκευή κρασιών.

ΑΝΤΕΜ ΛΟΥΚΑΪ

Ο Ποσειδεών είναι ο έκτος μήνας στο αττικό ημερολόγιο, ο οποίος ήταν αφιερωμένος στο θεό Ποσειδώνα και αντιστοιχούσε στο χρονικό διάστημα 23 Νοεμβρίου-22 Δεκεμβρίου. Σε άλλες πόλεις της αρχαίας Ελλάδας εκτός από την Αθήνα, θεωρούνταν ο τελευταίος μήνας του χρόνου. Κάθε 2-3 χρόνια, προστίθετο ένας εμβόλιμος μήνας, ο Ποσειδεών Β', ώστε η πρώτη ημέρα κάθε μήνα να συμπίπτει κατά το δυνατόν με τη Νέα Σελήνη.

Κυριότερες γιορτές κατά το μήνα αυτό ήταν τα Φαλληφόρια προς τιμήν του Διονύσου τα Αλώα, τα Πύραια, τα Ποσείδεα, και τα Γαλάξια προς τιμήν του θεού Απόλλωνα κατά το Χειμερινό Ηλιοστάσιο στις 22 του μήνα, σε αντίθεση με τα Γαλάξια προς τιμήν της Ρέας-Κυβέλης κατά τον Ελαφηβολιώνα. Η τελευταία νύχτα του μήνα, η μεγαλύτερη επίσης νύχτα όλου του έτους, ήταν αφιερωμένη στις θεές Νύχτα και Δίκη.

Ένα δυσεξήγητο πρόβλημα είναι το γεγονός ότι η γιορτή πανηγυριζόταν στα αλώνια τον Ιανουάριο, και όχι τον Ιούλιο που είναι ο μήνας του αλωνίσματος (Αλωνάρης).

Διάφοροι ερευνητές πιστεύουν ότι η αλλαγή της ημερομηνίας από τους καλοκαιρινούς μήνες στον Ιανουάριο οφειλόταν κατά πάσα πιθανότητα στον θεό Διόνυσο.

Όταν, λοιπόν, ο θεός πήρε τη θέση της Δήμητρας στις γιορτές, άρπαξε και το αλώνι της, προκαλώντας την ημερομηνιακή ανωμαλία και προσφέροντας στο αλώνισμα μια χειμωνιάτικη γιορτή.

ΖΑΦΕΙΡΗΣ - ΣΟΦΙΑ ΠΑΠΑΣΤΕΡΓΙΟΥ

Ο Γαμηλιών είναι ο έβδομος μήνας στο αττικό ημερολόγιο, ο οποίος ήταν αφιερωμένος στους θεούς Δία και Ήρα και αντιστοιχούσε στο χρονικό διάστημα 23 Δεκεμβρίου-22 Ιανουαρίου.

Ο μήνας πήρε το όνομά του από τη γιορτή των Γαμηλίων ή Θεογαμίων, του ιερού γάμου μεταξύ των δυο θεών.

Πολύ σημαντική γιορτή του μήνα ήταν επίσης το Τριέσπερον προς τιμήν των θεών Ήλιου και Ηρακλή, κατά τις 3 πρώτες ημέρες του μήνα (22-25 Δεκεμβρίου), η οποία αντικαταστάθηκε στη ρωμαϊκή θρησκεία από την αντίστοιχη γιορτή την ίδια περίοδο του Σολ Ινβίκτους.

Γιορτάζονταν επίσης τα Λήναια προς τιμήν του Διονύσου, οπότε και παρουσιάζονταν κωμωδίες.

Ο Ανθεστηριών είναι ο όγδοος μήνας στο αττικό ημερολόγιο, ο οποίος ήταν αφιερωμένος στο θεό Διόνυσο και αντιστοιχούσε στο χρονικό διάστημα Νέα Σελήνη Ιανουαρίου έως Νέα Σελήνη Φεβρουαρίου. Κυριότερη και επώνυμος γιορτή του μήνα ήταν τα Ανθεστήρια, τα οποία διαρκούσαν τρεις ημέρες.

Κατά την τελευταία ημέρα της γιορτής αυτής τελούνταν τα Υδροφόρια προς τιμήν όσων χάθηκαν στον Κατακλυσμό του Δευκαλίωνα. Λάμβαναν χώρα επίσης τα Διάσια προς τιμήν του Μειλίχιου Δία, τα Μικρά Ελευσίνια και μια επίσημη Τελετή του Αρείου Πάγου.

Μεγάλη Αρχαία Ελληνική ετήσια εορτή προς τιμήν του Θεού Διονύσου, τελούμενη στην Αττική και σε πολλές Ιωνικές πόλεις. Τα Ανθεστήρια φέρονται επίσης με τη γενικότερη ονομασία «Διονύσια». Ο εορτασμός τους στην

ΑΓΓΕΛΟΣ ΜΠΑΧΟΛΛΙ

Αρχαία Αθήνα τελούνταν την 11η ως και την 13η του μηνός Ανθεστηριώνος.

Η πρώτη μέρα των Ανθεστηρίων ονομαζόταν «πιθοίγια». Ονομάστηκε έτσι από το γεγονός ότι την ημέρα αυτή ανοίγονταν και δοκιμάζονταν για πρώτη φορά οι πίθοι με τον οίνο της χρονιάς.

Η δεύτερη μέρα των Ανθεστηρίων λεγόταν «Χόες», από το ομώνυμο οινοδοχείο και η τρίτη μέρα των Ανθεστηρίων ονομάζονταν «Χύτροι», επειδή την ημέρα προσφέρονταν αγγεία με άνθη, μαγειρεμένα λαχανικά και πανσπερμία σιτηρών.

Επίσης, την τρίτη και τελευταία ημέρα εορτάζονταν τα Υδροφόρια προς τιμήν όσων χάθηκαν στον Κατακλυσμό του Δευκαλίωνα.

ΒΑΣΙΛΗΣ ΚΑΡΑΝΤΟΛΑΣ

Ο Ελαφηβολιών είναι ο ένατος μήνας του αττικού ημερολογίου. Ήταν αφιερωμένος στη θεά Άρτεμη και αντιστοιχεί με το χρονικό διάστημα 21 Φεβρουαρίου-23 Μαρτίου. Ο μήνας πήρε το όνομά του από τα Ελαφηβόλια, γιορτή με θυσίες ελαφιών που πραγματοποιούνταν την έκτη μέρα του μήνα προς τιμήν της Ελαφηβόλου Άρτεμης. Τον ίδιο μήνα διοργανώνονταν και τα Μεγάλα ή "εν άστει" Διονύσια προς τιμήν του Διονύσου του Ελευθερέα, τα οποία θεσμοθετήθηκαν από τον Πεισίστρατο και κατά τα οποία παρουσιάζονταν και διαγωνίζονταν τραγωδίες από την 11η μέχρι την 13η ημέρα του μήνα. Μετά τα Μεγάλα Διονύσια, αναφέρεται από πηγές ότι τελούνταν τα Πάνδια. Στις 18 του μήνα τελούνταν επίσης τα Ανάκεια προς τιμήν των Διόσκουρων Κάστορα και Πολυδεύκη.

ΘΟΔΩΡΟΣ ΠΑΡΑΣΚΕΥΟΠΟΥΛΟΣ

Ο Μουνιχιών είναι ο δέκατος μήνας στο αττικό ημερολόγιο. Είναι αφιερωμένος στη θεά Άρτεμη και αντιστοιχεί, σύμφωνα με το σεληνιακό ημερολόγιο, στο διάστημα από τον 19 Μαρτίου-18 Απριλίου. Οι ημερομηνίες αλλάζουν κάθε έτος, καθώς ο νέος μήνας αρχίζει μετά τη Νέα Σελήνη.

Ομώνυμη γιορτή προς τιμή της Μουνιχίας Αρτέμιδος τελούνταν την 16η ημέρα του μήνα στον ιερό της ναό στο λόφο της Μουνιχίας στον Πειραιά. Άλλες σημαντικές γιορτές που πραγματοποιούνταν κατά το μήνα αυτό ήταν η γιορτή Αιάνεια προς τιμήν του θεού Έρωτα την 4η ημέρα στο "Εν κήποις" ιερό της θεάς Αφροδίτης στην Ακρόπολη, τα Βραυρώνια ανήμερα της πανσελήνου, τα Ολυμπεία τη 19η ημέρα και η Δελφινίου Πομπή, εις ανάμνησιν της ικεσίας του Θησέα και των συντρόφων του στο ιερό του Δελφινίου Απόλλωνα πριν πλεύσουν για την Κρήτη και το λαβύρινθο του βασιλιά Μίνωα.

ΝΙΚΟΛ ΒΕΡΟ

Ο Θαργηλιών είναι ο ενδέκατος μήνας στο αττικό ημερολόγιο. Ήταν αφιερωμένος στους θεούς Απόλλωνα και Άρτεμη, ενώ αντιστοιχεί με το χρονικό διάστημα Νέας Σελήνης Μαΐου με Νέα Σελήνη Ιουνίου (το αρχαίο Αττικό ημερολόγιο είναι σεληνιακό). Π.χ. το 2015 ο μήνας αρχίζει την 18^η Μαΐου και τελειώνει την 16η Ιουνίου. Κυριότερες γιορτές του μήνα αυτού ήταν τα ομώνυμα Θαργήλια, που κρατούσαν δυο ημέρες, τα Βενδίδεια, τα οποία αναφέρονται και στη *Πολιτεία* του Πλάτωνα, καθώς και τα Καλλυντήρια και τα Πλυντήρια, δυο γιορτές προς τιμήν της θεάς Αθηνάς. Κατά την προηγούμενη ημέρα τελούνταν η γιορτή της γενέθλιας ημέρας της Δήμητρας και οι θυσίες προσφέρονταν σ' αυτήν και τη Χλόη. Σε ανάμνηση του ανθρώπινου φόρου των παιδιών στην Κρήτη στέλνονταν στη Δήλο η ιερά τριήρης που έφερνε στον Απόλλωνα το φόρο της λατρείας των Αθηναίων.

ΣΤΑΥΡΟΣ ΖΑΓΚΑΣ

Ο Σκιροφοριών είναι ο δωδέκατος μήνας στο αττικό ημερολόγιο, ο οποίος στην Αθήνα σηματοδοτούσε το τέλος του έτους. Ήταν αφιερωμένος στην Αθηνά Σκιδάδα και αντιστοιχεί με το χρονικό διάστημα 24 Μαΐου-22 Ιουνίου.

Σημαντικότερη γιορτή αυτό το μήνα ήταν τα Σκιροφόρια προς τιμήν της Αθηνάς Σκιδάδος, του Φυταλμίου Ποσειδώνα, καθώς και των Ελευσινίων Δήμητρας και Κόρης.

Πραγματοποιούνταν τη δωδέκατη μέρα του μήνα, δυο μέρες πριν από τα Διπόλεια ή Βουφόνια, προς τιμήν του Πολιέως Διός.

Επίσης, στις 22 του μήνα τελούνταν τα Αρρηφόρια ή Ερσηφόρια προς τιμήν της Αθηνάς Πολιάδας, που αποκαλούνταν επίσης ΕΡΣΗ.

ΑΛΕΞΗΣ ΚΑΠΛΑΝΙ

Παράσταση του αττικού λειτουργικού μηνολογίου διασώθηκε στη ζωφόρο που βρίσκεται εντοιχισμένη στον μικρό βυζαντινό ναό του Αγίου Ελευθερίου της Αθήνας. Ο ναός αυτός, γνωστός και ως Παναγία η Γοργοεπήκοος, ορθώνεται πλάι στη Μητρόπολη της Αθήνας και κτίστηκε από τη Βυζαντινή αυτοκράτειρα Ειρήνη την Αθηναία (775-802 μ.Χ.). Το υπέροχο αυτό γλυπτό ημερολόγιο, με αστρονομικές παραστάσεις και τον ζωδιακό κύκλο, χρονολογείται πιθανώς από τον 4^ο π.Χ. αιώνα.

Το ανάγλυφο αυτό διαιρείται σε 12 τμήματα, όσοι ήταν, δηλαδή, και οι αθηναϊκοί μήνες. Στην αρχή κάθε τμήματος υπάρχει ένας άνθρωπος ντυμένος ανάλογα με την εποχή, ενώ κάθε τμήμα τελειώνει με το αντίστοιχο ζωδιακό σύμβολο. Ενδιάμεσα υπάρχουν παραστάσεις που έχουν σχέση με τις γεωργικές ασχολίες ή τις γιορτές του μήνα. Αρχαιολόγοι-μελετητές διαιρούν το λειτουργικό αυτό μηνολόγιο σε πέντε εποχές:

στο Μετόπωρον (μετά δηλαδή τις οπώρες) με έναν μόνο μήνα, τον Πυανεψιώννα, στον χειμώνα, την άνοιξη και το καλοκαίρι· κάθε μία εποχή με τρεις μήνες, και τέλος στο φθινόπωρο με δύο μήνες, τον Μεταγειτνιώννα και τον Βοηδρομιώννα. Οι πέντε αυτές εποχές υποδηλώνονται με ισάριθμες ανάγλυφες μορφές, η κάθε μία από τις οποίες δείχνει και υπαινίσσεται τη φύση της αντίστοιχης εποχής.